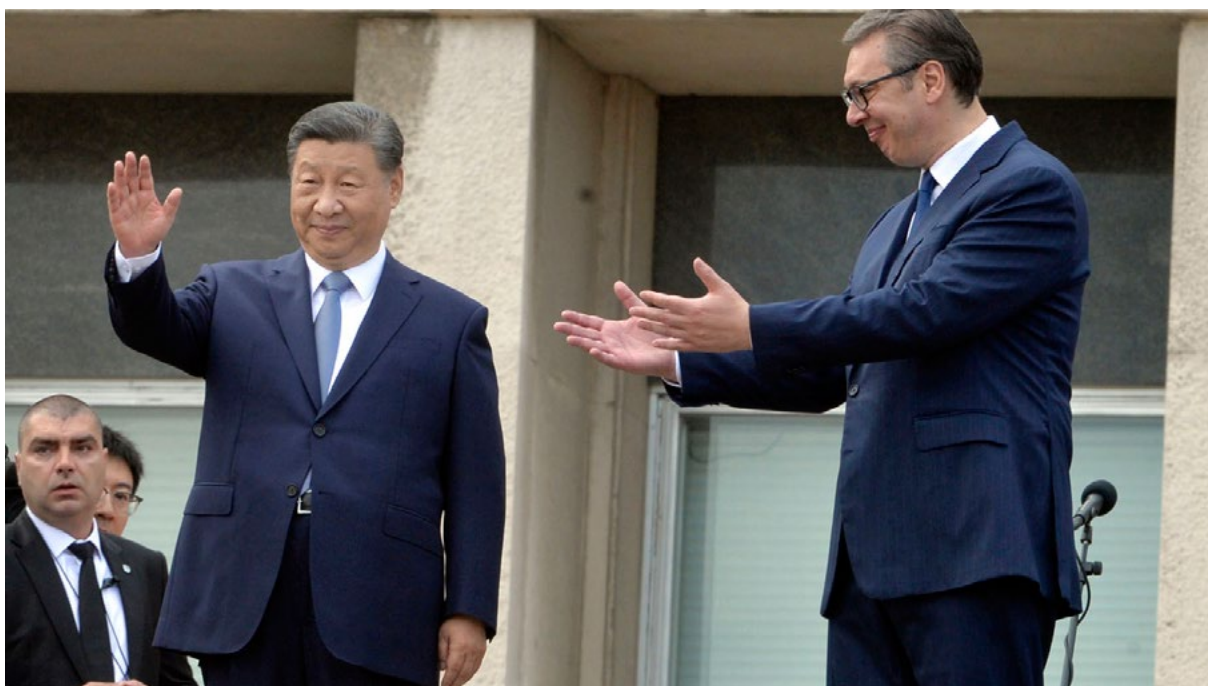

Helsinki bilten

HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
<http://www.helsinki.org.rs>

BR.173 // MAJ 2024.

Predsednik Kine Si Đinping u poseti Beogradu 8. maja 2024.

FOTO: RADE PRELIĆ

BLIŽI LI SE SRBIJA KRAJU SVOG EVROPSKOG PUTA

Intenzivne diplomatske aktivnosti zapadne međunarodne zajednice na Zapadnom Balkanu, posebno nakon “slučaja Banjska”, u funkciji su zatvaranja balkanskog pitanja kao delu šireg evropskog bezbednosnog okvira i sprečavanja eventualne eskalacije na tom veoma trusnom području, kao i sprečavanja otvaranje još jednog ruskog fronta.

U tom smislu treba razumeti ubrzano primanje Kosova u članstvo Saveta Evrope, rezoluciju o Srebrenici u Ujedinjenim nacijama (UN),

otvaranje novih NATO baza u Rumuniji i Albaniji, jačanje KFOR i EUFOR i uopšte, pojačano nadgledanje Srbije, kako bi se predupredila eventualna eskalacija bilo na Kosovu, bilo u Bosni.

Tolerisanje Srbije, odnosno njenog predsednika Aleksandra Vučića zamenila je politika koja u suštini profiliše novi međunarodni položaj Srbije u kontekstu ukrajinskog rata i sve očiglednijeg stajanja na stranu Rusije. To se ogleda i u sve intenzivnijem angažmanu na projektu “srpski svet”, posebno u Bosni i Hercegovini, kojoj se

učestalo poručuje da će je Republika Srpska napustiti (“rastanak se primakao”).

Promenjeni odnos Evropske unije (EU) Srbija doživljava kao atak na svoj teritorijalni integritet i suverenitet, moguću promenu Dejtonskog sporazuma, te prinudno integrisanje poraza u svoju kulturu. Kao odgovor na to usledile su brojne reakcije, ne samo zvaničnika, već i akademske zajednice i Srpske pravoslavne crkve (SPC).

I sastav upravo konstituisane vlade je jasno upućuje na to kako će Srbija reagovati na sva pitanja koja se tiču bezbednosti regiona. Ova vlada neće promeniti politiku prema Kosovu, Bosni ili Crnoj Gori. I nju, kao i sve prethodne u proteklih 12 godina, oličava predsednik Aleksandar Vučić, koji će se u spoljnoj politici prvenstveno rukovoditi aktuelnim međunarodnim okolnostima i pritiscima kojima bude izložen.

U nastupnom ekspozu u Skupštini, premijer Miloš Vučević je izjavio da će to “biti vlada kontinuiteta koja će voditi politiku zasnovanu na političkoj nezavisnosti u vojnoj neutralnosti, dok punopravno članstvo u Evropskoj uniji ostaje cilj, ali uz poštovanje tradicionalnih prijateljstva.¹

Dva su ključna izazova problematična sa stanovišta evropske orijentacije Srbije: teritorijalni integritet i suverenitet, odnosno borba za Kosovo i drugi, vezan za spoljnopolitičku orijentaciju i prioritete. Pri tom, Kina se navodi kao najvažniji partner, Rusija i SAD kao vodeće svetske sile, pa je u interesu Srbije “da sa njima gradi što je mogući bolji odnos”. U tom delu ekspozea EU se i ne spominje, kao ni njene dve vodeće zemlje, odnosno Nemačka i Francuska .

Premijer Vučević je nedvosmisleno naznačio da će spoljnopolitički izazovi prinuditi Srbiju da adekvatno reaguje ukoliko članstvo Kosova u

Savet Evrope postane izvesno. U tom smislu je izjavio da je “Srbija žrtva političkog odgovora, dela kolektivnog Zapada na situaciju u Ukrajini”²

Zbog toga nije iznenađenje činjenica što su u Vladu ušla i dva pronosirana eksponenta ruskih interesa – Aleksandar Vulin i Nenad Popović, čime je poslata poruka da je i ta opcija i dalje otvorena. Inače, obojica su pod američkim sankcijama i Stejt department je promptno reagovao izjavom – da su SAD “razočarane” što Vulin i Popović ulaze u novu Vladu Srbije, te da njih dvojica ostaju pod sankcijama, jer je stav SAD o njima “dobro poznat”³

Odnosi između Nemačke i predsednika Vučića postali su veoma zaoštreni, jer vlast u Berlinu ima sve manje razumevanje za Vučićev autoritarizam, njegove manipulacije i lažna obećanja. Bez obzira na promenjeni stav Nemačke (vlade kancelara Šolca u odnosu na prethodnu Angele Merkel) predsednik Vučić često ističe da su “partnerski odnosi s Nemačkom od najveće važnosti za Srbiju”⁴ Vučić smatra da su ti odnosi pre svega, izraz ličnog stava šefice diplomatije Anale Barbock, jer je “mnogo lakše bilo s Angelom Merkel”.

Ponašanje Srbije ne može se razumeti bez uzimanja u obzir uloge i uticaja Rusije i njenih lažnih obećanja, koja se svode na to da će “Rusija pobediti u Ukrajini” i da će to biti “nova šansa za Srbiju da brani svoj sopstveni suverenitet”. Istovremeno se sugerše da to ne znači da će Srbija da vrati Kosovo, ali da će to svakako značiti veću težinu srpske države.⁵

2 Isto.

3 <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-nova-vlada-politika-kosovo/32930949.html>

4 <https://www.sd.rs/vesti/info/aleksandar-vucic-predsednik-srbije-sastanak-peter-bajer-2023-03-09>

5 Jevgenij Primakov, “Rusija pobeđuje i to je šansa za Srbiju”, Pečat. 5. april 2024.

1 “Obrana nacionalnih interesa” Politika, 3. maj 2024.

Predsednik Vučić je, reagujući na zapadne diplomatske inicijative i aktivnosti najavio “teške dane” za Srbiju. A, na vanrednoj sednici Vlade Srbije (4. april 2024) je zatražio formiranje timova za “sadejstvo svih snaga” koji bi trebalo da uključe Vladu, parlament i predsednika države. Sprečavanje donošenja rezolucije o genocidu u Srebrenici na Generalnoj skupštini UN, je jedan od zadataka koga je Vučić postavio pred sebe i vladu i izjavio: “Pokušaćemo da se borimo koliko je moguće, pri tome uvek pokazujući poštovanje prema žrtvama koje su se dogodile”.⁶ Drugi diplomatski zadatak je sprečavanje članstva Kosova u Savetu Evrope.

REAKCIJE DELA AKADEMSKE ZAJEDNICE

Srpske elite uključujući i značajan deo akademske zajednice podržavaju spoljnopolitičku orijentaciju predsednika Vučića, posebno kad je reč o naginjanju prema Rusiji i Kini. To se percipira kao geostrateški važno za Srbiju i, na neki način, podseća na nesvrstanost Jugoslavije.

Međutim, sve veći pritisak SAD i EU da se okonča kosovsko pitanje nailazi na veliki otpor upravo tog dela elita, jer se smatra da je takva mogućnost izdajnička i poražavajuća. Posebno ističu da je odluka Saveta ministara EU da Briselski i Ohridski sporazum uključe u pristupne pregovore kao važeću obavezu Srbije, što po njihovom mišljenju, definitivno stavlja tačku na jednu etapu naše igre sa Evropskom unijom.⁷

Tim povodom održan je i Okrugli sto “Kosovo i Metohija – između okupacije i (vele)izdaje”, gde su glave teme bile posledice Briselskog sporazuma, Ohridskog aneksa i francusko-nemačkog predloga. Skup je okupio političke aktiviste, pravnike i univerzitetske profesore prava koji su

6 <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-vucica-kosovo-savet-evrope-srebrenica-genocid/32891273.html>

7 Putovanje nakraj evropskog puta, Pečat, 26. april 2024.

se složili da bi protiv predsednika Srbije Aleksandra Vučića trebalo pokrenuti krivični postupak zbog, kako su kazali, njegovog doprinosa da ta teritorija postane suverena i nezavisna država.⁸ Dr prof. Vesna Rakić Vodinelić je naglasila da je “Vučić je počinio više krivičnih dela: prihvatio je kapitulaciju, odavao je državne tajne, zloupotrebio je službeni položaj i pogazio Ustav. Kosovo je danas i de fakto i de jure nezavisna država. Nije se smelo završiti pitanje Kosova tako što su se sve vreme lagali Srbi koji žive na Kosovu”.⁹

Antievropski sentiment je pojačan i medijskim kampanjama koje su izrazito antievropske, pre svega su uperene protiv Nemačke koja se percipira kao glavni predvodnik promenjenog stava EU prema Srbiji i, naravno, kao jedan od inicijatora rezolucije o Srebrenici. Naglašeno je naklonjeniji odnos prema SAD iz više razloga. Bez obzira što su SAD glavni stub aktuelne zapadne politike na Balkanu, predsednik Vučić računa na promenu u Beloj kući čime se može tumačiti i njegovo odugovlačenje u sprovođenju Briselskog i Ohridskog sporazuma.

REZOLUCIJA O SREBRENICI

Genocid u Srebrenici je verovatno najtraumatičnija tačka za srpsku elitu, oko koje se godinama vode rasprave u funkciji negiranja genocida. Priznaje se da je to bio “strašan zločin”, ali ne genocid. Za “dokazivanje” te teze angažovali su i neke međunarodne stručnjake, poput izraelskog istoričara Gideona Grajfa, stručnjaka za holokast, koji je potpisao izveštaj u kojem s tvrdi a to nije bio genocid.¹⁰

8 <https://www.radiostoplus.com/okrugli-sto-o-kosovu-protiv-vucica-pokrenuti-krivicni-postupak/>

9 Isto.

10 Komisija na čijem je čelu Grif, “Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja naroda u srebreničkoj regiji od 1992. do 1995.” koju je formirala Vlada Republike Srpske, tvrdi kako je u Srebrenici stradalo ne više

Velika Britanija je prethodno (2016) inicirala odgovarajuću rezoluciju u Savetu bezbednosti, čije je usvajanje tada blokirala Rusija. Zato je nova inicijativa o rezoluciji o Srebrenici pokrenuta u Generalnoj skupštini, gde ne postoji mogućnost veta.

Srbija je započela u diplomatsku ofanzivu, formirajući poseban diplomatski tim s ciljem da se utiče na odlaganje ili povlačenje rezolucije, dok je domaću javnost zatrpavala lažnim informacijama o tome kako ta rezolucija ima za cilj da srpski narod proglasi genocidnim.

S obzirom da su Nemačka i Ruanda zvanično inicijatori te rezolucije gnev Beograda se obrušio na Nemačku. Već je i ranije bio okrenut u tom pravcu s obzirom da je Nemačka najaktivniji zastupnik aktuelne politike prema Srbiji, posebno nakon "slučaja Banjska".

Spomenuta diplomatska kampanja se u velikoj meri oslanja na podršku Rusije, Kine i zemalja Globalnog juga. Portparol ruskog Ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova je izjavila da "rezolucija ne može da obezbedi nacionalno pomirenje u Bosni i Hercegovini i da samo može da pojača nesuglasice u toj zemlji i na Balkanu u celini". Takođe je istakla da je dokument izražen antisrpski mada nema direktne optužbe na račun srpskog naroda i da rezoluciju treba povući.¹¹

Sergej Lavrov je pak izjavio da "nastoje da slome Srbe jer su previše svojehlavi i samostalni i zato

.....
od 3.500 Bošnjaka i 2.000 Srba. Uprkos međunarodnim presudama, autori studije smatraju da u Srebrenici nije bilo genocida.

Njegove učešće u tom izveštaju naišlo je na brojne osude međunarodnih stručnjaka, a nemački predsednik Frank-Valtea Štanmajer je Grajfu povukao posebno predsedničko odlikovanje.

11 <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/zaharova-nacrt-rezolucije-o-genocidu-u-srebrenici-antisrpski-4-5-2024>

guraju rezoluciju o Srebrenici", kao i da je to "faktički zapadni ultimatum Beogradu".¹²

Nikolaj Petrušev, generalni sekretar ruskog Saveta bezbednosti je na Forumu o bezbednosti u St. Petersburgu izjavio da "Nemačka pokušava da progura rezoluciju o genocidu u Srebrenici. Neverovatno je da ta inicijativa dolazi od zemlje koja je tokom Drugog svetskog rata istrebila desetina miliona ljudi i koja je počinila nebrojne zločine protiv čovečnosti koji nemaju rok trajanja".¹³

Medjska kampanja se fokusirala na ulogu Nemačke u iniciranju rezolucije s tezom da ona, s obzirom na svoju prošlost nema moralno parvo da bude ičiji sudija. Aleksandar Vulin je upozorio da je "Nemačka od svih zemalja na svetu ta koja će proglasiti srpski narod genocidnim".¹⁴

Predsednik Vučić je prilikom gostovanja u Ujedinjenim nacijama u Njujorku, povodom rezolucije o Srebrenici izjavio: "Mi smo uspeli stvari da zakomplikujemo, ali smo svesni da ne možemo da pobedimo. Amerika podigne obrvu, a onda ostali skoče da glasaju. Ali, da budem fer, nisu oni bili kolovođe, glavnu ulogu su preuzeli Nemci i oni su ti koji direktno vode kampanju u UN i van njih, sa svim njihovim partnerima".¹⁵

SPC se sve vreme oglašava na istim linijama kao i predsednik Vučić, a patrijarh Porfirije je iskoristio priliku da povodom Uskrsa u svojoj poslanici dodatno potvrdi stav da Zapad želi da srpski narod proglasi genocidnim. Poglavar Srpske pravoslavne crkve (SPC) je u uskršnjoj poslanici takođe ukazao na pokušaje istorijskog

12 <https://www.politika.rs/scc/clanak/612853/Lavrov-Nastoje-da-slome-Srbe-jer-su-previs-svojehlavi-i-samostalni-zato-guraju-rezoluciju-o-Srebrenici>

13 <https://www.sd.rs/sr/vesti/info/nikolaj-patrusev-o-rezoluciji-o-navodnom-genocidu-u-srebrenici-2024-04-25>

14 "Zlonamerna kanonada", Pečat, 5. April 2024

15 Aleksandar Vučić: "Borimo se uzdignute glave za KiM i Srpsku", Politika, 26. april 2024.

revizionizma, pri čemu bi se srpski narod, žrtva višestrukog genocida i etničkog čišćenja, proglašio za počinioца genocida. Zbog toga, kako je kazao, “danas snažno podižemo svoj glas i ukazujemo na apsolutnu neistinu i pokušaj nebivalog istorijskog revizionizma, u kome se nastoji da prostom inverzijom srpski narod, žrtva višestrukih genocida i etničkog čišćenja, bude proglašen za počinioца genocida”.¹⁶

Osim što je Nemačka bila u fokusu kompanje, glavni cilj je bio da se rezolucija o Srebrenici predstavi kao namera Zapada da se srpski narod proglašio genocidnim, da se revdira Dejtonski sporazum i ukine Republika Srpska i da se podnese zahtev za ratnu odštetu od Srbije.

Na zahetv SAD Savet bezbednosti je razmatrao i izveštaj o stanju u BiH visokog predstavnika međunarodne zajednice, Kristijana Šmita (OHR). Šmit je u izveštaju, između ostalog, kritikovao predsednika Republike Srpske Milorada Dodika, optuživši ga za secesionističku retoriku koja, kako je naveo, podriva institucije BiH, urušava Dejtonski sporazum, pretil stabilnosti i bezbednosti u BiH. On je upozorio da ga posebno brine zajednička izjava koju su potpisale vladajuće stranke u Republici Srpskoj (RS) u kojoj piše da državna imovina pripada entitetima, što liči na akcioni plan za secesiju.¹⁷

Predsedavajuća Predsedništva BiH, Željka Cvijanović je napustila salu, kao i ambasadori Rusije i Kine koji tvrde da Šmit nije legitimno izabran.

KOSOVO: NEISCRPNI IZVOR ZA HOMOGENIZACIJU SRPSKOG NARODA

Dva su važna događaja vezana za Kosovo: podrška Parlamentarne skupštine Saveta Evrope prijemu Kosova u Savet Evrope i rasprava o Kosovu u Savetu bezbednosti UN.

Prijem Kosova u Savet Evrope, čija je procedura u toku, izazvala je brojne reakcije Beograda, bilo da je reč o predstavnicima vlasti ili medija, dela opozicije i civilnog sektora sa tezom da Kosovo nije država, već deo teritorije Srbije i da stoga ne može biti primljeno u Savet Evrope.

Poslanici Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (PSSE) usvojili su dvotrećinskom većinom izveštaj Dore Bakojani, kojim se Komitetu ministara SE preporučuje da prihvati aplikaciju Kosova za članstvo u toj organizaciji. Za izveštaj je glasao 131 poslanik od 171 prisutnog. Protiv je bilo 29, dok je 11 bilo uzdržano. Delegacija Srbije uložila je 10 amandmana na Nacrt mišljenja o članstvu Prištine u Savetu Evrope, protiveći se uopšte prijemu Kosova u tu evropsku organizaciju, ali su svi amandmani su odbijeni.

Reakcije Beograda su bile burne, posebno zbog toga što je Dora Bakojani iz Grčke koja se smatra prijateljskom zemljom i koja nije priznala Kosovo. Tako je Ivica Dačić, tada ministar spoljnih poslova, rekao da je to bio “dan srama u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope, jer je prvi put u istoriji preporučeno članstvo nečega što nije država, koje pritom ne ispunjava osnovne uslove u domenu ljudskih prava i sloboda”.¹⁸ U pisanoj izjavi Dačić je poručio da Priština već 11 godina odbija da formira zajednicu srpskih opština i sprovodi politiku terora nad srpskim narodom i etničkog čišćenja.¹⁹ Uvredama se pridružio i predsednik Vučić koji je izjavio da sve

16 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/uskrsnja-poslanica-patrijarha-porfirija/>

17 <https://n1info.rs/region/smit-podneo-izvestaj-savetu-bezbednosti-un-o-bih-cvijanovic-napustila-salu/>

18 <https://www.glasamerike.net/a/kosovo-prijem-savet-evrope-srbija-diplomatija/7571773.html>

19 Isto.

što je Bakojski govorila u Savetu Evrope jeste laž i sramota. I ponovo je naglasio da su “tu igru” (povodom rezolucije o Srebrenici) u Generalnoj skupštini UN vodili Nemci, a Amerikancu su im se priključili.²⁰

Predsednik Vučić je u intervjuu za Glas Amerike ukazao na to da se “radi o sveukupnom pritisku na Srbiju i srpski narod, pre svega zbog naše vojne neutralnosti, odnosa prema sukobu u Ukrajini i poziciji Srbije da osuđuje napad na suverenu zemlju, ali da se ne pridružuje sankcijama Rusiji. Treći razlog je da zapadne zemlje osećaju veliki pritisak zbog napredovanja ruskih snaga i nesigurnosti kako će se završiti rat, a pritisnuti mogućim budućim politikama iz Moskve koje će se bazirati na onome što se neretko naziva ‘kosovski predsednik’”, i dodao da je reč o tome da se ruskom predsedniku Vladimiru Putinu taj argument “izbije iz ruku”.²¹

U međuvremenu je doneta odluka da se Kosovo ne stavi na dnevni red ministarskog sastanka u maju. Predsednik Evropske inicijative za stabilnost Gerald Knaus je već ranije najavio blokadu, navodeći da su za nju i dve zemlje saveznice Kosova – Francuska i Nemačka, koje su od premijera Kurtija tražile da preduzme opipljive korake za formiranju zajednice srpskih opština, kao uslova za članstvo u Savetu Evrope.²²

To je očigledno, učinak organizovane kampanje predsednika Vučića s tvrdnjom da je pitanje potencijalnog članstva Kosova u Savetu Evrope (SE) za Srbiju “najbitnija tema”, zbog čega je najavio

20 <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1358465/laz-svesto-govorila-dora-bakojani-vucic-dva-puta-sam-prihvatao-razgovore-njom-svaki-put-otkazani>

21 <https://www.glasamerike.net/a/predsednik-srbije-aleksandar-vucic-teska-pozicija-kosovo-savet-evrope/7549305.html>

22 <https://www.danas.rs/vesti/politika/knaus-nekoliko-drzava-se-sprema-da-blokira-glasanje-za-prijem-kosova-u-savet-evrope-medju-njima-i-francuska-i-nemacka/>

i “snažnu, odgovornu i ozbiljnu” reakciju.²³ Ali, i činjenice da su ključni međunarodni akteri ponovo popustili Vučiću u nadi da će on u dogledno vreme ipak sprovesti preuzete obaveze.

Situacija na Kosovu je i dalje napeta, Kosovari strahuju da se ne ponovi “slučaj Banjska” i stalno upozoravaju na prisustvo vojske Srbije blizu kosovske granice. Kosovska vlada je objavila izveštaj o “Banjskoj”, u kome je iznela veoma detaljne podatke o pozadini incidenta, uključujući i one o arsenalu oružja koje očigledno pripada Vojsci Srbije. Srbija još uvek nije izašla s bilo kakvim izveštajem, niti je procesuirala učesnike, čak i one koji su na sebe preuzeli odgovornost, poput Milana Radoičića. Beograd tvrdi da se radilo o legitimnoj pobuni Srba na Severu Kosovu zbog diskriminacije koju protiv njih sprovodi premijer Kosova Albin Kurti. Difamacija i dehumanizacija Kurtija ima za cilj da odgovornost za neuspeli dijalog prebaci na kosovsku vladu.

Savet bezbednosti razmotrio je šestomesečni izveštaj generalnog sekretara UN Antonija Guterresa 22. aprila. Srbiju je na zasedanju predstavljao predsednik Aleksandar Vučić, a Kosovo predsednica Vjosa Osmani – koji su razmenjivali optužbe u vezi sa uzrocima i posledicama pritisaka na građane Kosova srpske nacionalnosti. Izveštaj je predstavila šefica Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) Karolin Zijade koja je izjavila da “stepen nepoverenja između zajednica nažalost ostaje visok i na to se mora odgovoriti”.²⁴

Predsednik Vučić je tvrdio da su Srbi žrtve, da se nad njima sprovodi teror, da su svetski moćnici nepravedni prema Srbima, ali se nije ni potrudio da o tome iznese bilo kakve dokaze. Govoreći o događaju u Banjskoj, koja je bila *wake up*

23 <https://www.glasamerike.net/a/predsednik-srbije-aleksandar-vucic-teska-pozicija-kosovo-savet-evrope/7549305.html>

24 <https://www.glasamerike.net/a/kosovo-srbija-savet-bezbednosti-sednica/7578165.html>

call za Zapad, kad je reč o bezbednosti na Balkanu, Vučić je ponovio da ti “događaji nisu bili uzrok već posledica” represije Aljbina Kurtija i progona civila. Poručio je da Srbija neće dozvoliti da se ta tragedija koristi kao alibi za progon Srba, ili skretanje pažnje sa toga.²⁵ Ovakav stav Beograda uprkos svim zahtevima koji dolaze iz EU i SAD da se taj slučaj procesuiru, takođe svedoči da je nekažnjivost postala standard u ponašanju Srbije i da Beograd nema nameru da se prilagodi zahtevima EU.

GODIŠNJICA NATO INTERVENCIJE

Sticajem okolnosti došlo je do preklapanja tri važna događaja, koja vlast u Beogradu tretira kao pritisak “na državu i narod”: rezolucija o Srebrenici, prijem Kosova u Savet Evrope i godišnjica NATO intervencije (1999), što je dodatno razotkrilo poziciju Srbiju i njen odnos prema Rusiji.

Srbija je redovno obeležavala datum NATO intervencije, ali ne sa pompom koju je “instalirala” Rusija 2013, nakon dolaska naprednjaka na vlast. Ona je naime, preko svojih medija u Srbiji (Sputnjik, Russia Today, Balkan, s njovim brojnim viščasovnim radio emisijama) svakodnevno vodi anti-NATO kampanju, ističući njen nelegalni karakter i rušenje međunarodnog pravnog poretka, jer joj to služi kao pokriće za vlastite akcije u susednim zemljama. Kosovo je najjači argument njenog delovanja u Srbiji, jer navodno štiti njen teritorijalni integritet. Jubilara 25. godišnjica bila je posebno dignuta na viši nivo, u svetlu svih diplomatskih akcija koje zapadna zajednica vodi u vezi sa situacijom na Zapadnom Balkanu. Rusija ju je iskoristila, uključujući je u svoju ratnu politiku prema Zapadu, s ciljem

njegove difamacije, kao rušioca međunarodnog poretka ustanovljeneog posle Drugog svetskog rata i, u tom smislu indirektno odgovornog za aktuelni rat u Ukrajini.

Moskva je čak zahtevala da se 24. marta (2024) održi sednica Saveta bezbednosti povodom 25-godišnjice NATO agresije na Saveznu Republiku Jugoslaviju, što je odbijeno. Ruska Duma usvojila je tim povodom tekst u kome se navodi da se oba doma Savezne skupštine Rusije obraćaju UN, međunarodnim parlamentarnim organizacijama i parlamentima stranih država s pozivom da osude vojnu operaciju zemalja NATO protiv Jugoslavije, da se suprotstave pokušajima menjanja istorijske istine o tragičnim događajima 1999. godine, što je, kako se ističe, u interesu kolektivnog Zapada, kao i da se preduzmu mere kako bi se zemlje članice Alijanse pozvale na međunarodnopravnu odgovornost za agresiju na SRJ.²⁶

Izjave domaćih i ruskih političara su imale pre svega za cilj da mobilišu emocije Srba protiv Zapada koji je navodno, i posle intrevncije 1999. godine nastavio da porobljava Srbiju. Tako je Nikola Selaković, tadašnji ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, istakao da je agresija stala u junu 1999, ali je “usledilo etničko čišćenje naše južne pokrajine koje je počelo dolaskom međunarodnih mirovnih snaga, to jeste i martovski pogrom 2004, režirani odlazak Crne Gore iz zajedničke države 2006, i samoproglašavanje tzv. nezavisnosti Kosova 2008, kao i sve ono što nam danas rade”.²⁷

Predsednik Vučić je tim povodom izjavio: “Vazduh možete da nam ukinete, slobodu vam nećemo dati, jer volimo Srbiju, živimo za Srbiju i nikada nećemo dobrovoljno pristati da nam

26 <https://www.rts.rs/lat/vesti/svet/5393802/ruska-duma-usvojila-tekst-o-25-godisnjici-nato-bombardovanja-sr-jugoslavije.html>

27 <https://rt.rs/srbija-i-balkan/85140-grdelica-nato-agresija-selakovic/>

uzmete Kosovo i Metohiju, da nam nestane naša Srbija”.²⁸

Ruski predsednik Vlasdimir Putin se takođe oglasio izjavom da je “bombardovanje Jugoslavije velika tragedija” i ocenio da su “dejsva Zapada bila nedopustiva i da su, u suštini, pokrenula rat u Evropi”. Dodao je i da je Srbija oduvek bila duhovno bliska Rusiji i vekovima njen najpouzdaniji saveznik, što Moskva pamti.²⁹

A ruski senator i prvi zamenik predsednika Odbora za odbranu i bezbednost Gornjeg doma ruskog parlamenta Vladimir Čižov, otkriva da su mu lideri Alijanse na kraju bombardovanja rekli da “Srbi nisu nikako hteli da se predaju, te da nisu više znali šta da rade” i da su “čak razmišljali da ih bombarduju i drugi put”.³⁰

Marija Zaharova portparolka ruskog Ministarstva spoljnih poslova je na brigfingu navela da “Zapad zahteva od Srbije da zaboravi NATO bombardovanje 1999. godine i hladnokrvno ubistvo više od 2500 svojih građana, uključujući 89 dece, uništenu infrastrukturu kao i gubitke vredne više milijardi dolara”.³¹

Glavna poruka svih komemoracija, izjava političara, srpskih medija, povodom Kosova i Metohije bila je da “još nije gotovo”, jer “Kosovo je bilo, jeste i biće – srpsko”.

28 <https://kossev.info/vucic-godisnjica-bombardovanje-komadanje-srbije-cuvamo-teritoriju/>

29 <https://www.novosti.rs/planeta/svet/1348471/putin-povodom-25-godisnjice-nato-agresije-ruski-predsednik-poslao-snaznu-poruku-srbima>

30 <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/82474-ruski-senator-bombardovanje-jugoslavija/>

31 <https://lat.rt.rs/rusija/87392-zaharova-srbija-bombardovanje-rts-nato-licemerje/>

POSETA PREDSEDNIKA SIJA

Dvodnevna poseta predsednika Kine Si Đinpinga Srbiji je još jedan u nizu indikatora da Srbija, s ovakvom orijentacijom, nikada neće postati članica EU, što u suštini i ne želi. To ne znači da će Srbija zvanično odustati od mantre da se nalazi “na evropskom putu” sve dok ne postane bezbednosno rizična (poput “slučaja” Banjska), što znači da ima određene ruke da i dalje balansira.

Predsednik Si se pre dolaska u Beograd u autorском tekstu, objavljenom na naslovnoj strani Politike, obratio građanima Srbije s porukom da je Kina “spremna da zajedno sa srpskim prijateljima izgradi zajednicu Kine i Srbije sa zajedničkom budućnošću u novoj eri”. Nije propustio priliku da podseti da je “pre 25. godina flagrantno bombardovanje ambasade Kine u SRJ, ubilo tri kineska novinara” i da se to “nikada ne sme zaboraviti, kao i da Kina nikada neće dozvoliti da se ponovi istorijska tragedija” (iako lično nije otišao na mesto stradanja kineskih državljana i ambasade).³²

To je svakako bila i poruka Zapadu, jer se i ruska i kineska teza svode na to da je NATO najveća opasnost za mir na svetu. Poseta Sija imala je prevashodno za cilj da preko Francuske i predsednika Makrona dodatno podeli EU i na taj način oslabi njene napore da se suprotstavi destruktivnim namerama. Nažalost u Srbiji i Mađarskoj, učinak je bio mnogo uspešniji.

Potpisan je i zajednički dokument komplikovanog naziva – Izjava o produblivanju i podizanju sveobuhvatnog strateškog partnerstva i izgradnji zajednice Srbije i Kine sa zajedničkom budućnošću u novoj eri. To ujedno znači da Srbija nije spremna, ili ne žuri da se pridruži EU i da joj odgovara status zemlje kandidata uz korišćenje značajnih ekonomskih i finansijskih beneficija.

U suštini, poseta je, kada je reč o Srbiji, imala antizapadnu anti NATO poruku.

32 Neka svetlost čeličnog prijateljstva zasija na putu saradnje Kine i Srbije, Politika, 7.maj 2024.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Srbija nije pokazala političku volju da sprovodi reforme koje bi vodile stvaranju demokratskog društva. Sve anize, i domaće i strane svedoče o nepovoljnim izbornim uslovima, medijskim neslobodama, korupciji, rastu autoritarizma, u suštini iliberalnim vrednostima koje ih po prirodi stvari stavljaju uz bok svim autoritarnim režimima, poput Rusije i Kine.

Istraživanje Međunarodnog republikanskog instituta pokazuje da je podrška članstvu u Evropskoj uniji, u Srbiji pala na 40 odsto, dok se Rusija smatra najvećim partnerom, a SAD pretnjom i da je prorusko raspoloženje u Srbiji izazov za ceo region.

Uprkos brojnim dokazima da Srbija nije suštinski okrenuta evroatlantskim integracijama, kao i donekle promenjenim stavom Zapada prema Srbiji nakon “slučaja Banjaska”, Zapad još uvek veruje da je predsednik Vučić, iako nacionalista, jedini koji može objasniti Srbima da je Kosovo nepovratno izgubljeno.

Toliki stepen tolerantnosti EU i SAD prema njemu dolazi i iz spoznaje da opozicija nije alternativa, pogotovo nakon raspada koalicije Srbija protiv nasilja, povodom izbora raspisanih za 2. jun. Ona se takođe percipira kao nacionalističaka i provincijalna i zbog toga još uvek prevladava stav da je predsednik Vučić i dalje partner sa kojim se pregovara.

Srbija će nastaviti politiku podrivanja Kosova, Bosne i Hercegovine, kao i Crne Gore, što je u suštini, sistematsko zaokruživanje “srpskog sveta”, odnosno revizija poraza iz 90tih. To je u skaldu sa revizionističkom politikom Rusije, koja zdušno podržava i projekat “srpskog sveta”.

Donekle promenjena politika Zapada prema Srbiji nije dovoljna, jer predsednik Vučić i dalje vodi politiku balansiranja. To najbolje ilustruje i poseta kineskog predsednika Si Đinpinga, mada kratka i u prolazu, poslala je ključnu poruku da je Kina važan oslonac Srbije na ekonomskom i političkom planu.

Poslednjih meseci predsednik Vučić je afirmisao odnose sa Rusijom, Kinom, Mađarskom i drugim autoritarnim režimima, što ostavlja malo prostora u veru da Srbija ide ka Zapadu. Njegovo ponašanje u UN, odnosno pretnje da će rezolucija o Srebrenici pogoršati odnose u regionu i moguće, dovesti do sukoba i sprečiti pomirenje je puko zastrašivanje, jer je Srbija već decenijama glavni remetilački i destabilizirajući faktor.

Taktika destabilizacije Balkana niskog intenziteta ometa sve susede u svim aspektima – od političkih, preko ekonomskih, do bezbednosnih – što u velikoj meri šteti ekonomskom razvoju i evroatlantskim aspiracijama svih zemalja u okruženju. Međunarodna zapadna zajednica nije dovoljno konsekvantna u svojim politikama prema Srbiji, mada ima sva neophodna saznanja o aktuelnom režimu i o njegovim namerama u regionu.

Beograd je više puta ponovio da neće sprovoditi Briselski i Ohridski sporazum, koje SAD i EU smatraju pravno obavezujućim.

Beograd nije zainteresovan za stvaranje zajednice srpskih opština, ali mu stalno insistiranje na tome služi za demonizaciju kosovske vlade kao krute i staljinističke, čemu su se pridružili i opozicija, mediji i nevladin sektor Kosova, ali i zapadna zajednica. Kosovo služi za homogenizaciju srpskog naroda što ima višestruku funkciju zbog predstojećih izbora u junu, ali i održavanja

tenzija koje treba da pokažu nemogućnost zajedničkog života Srba i Albanaca. U suštini to je politika koja nameće jedinu soluciju – podelu Kosova.

Odlaganje prijema Kosova u Savet Evrope Beograd percipira kao pobjeda vlastitih diplomatskih aktivnosti, a regionu se šalje poruka da se Beograd i dalje toleriše.

Međunarodna zajednica na Kosovu, kao i kosovska vlada trebalo bi da srpskoj zajednici, posebno onoj na severu, otvore kosovsku i evropsku perspektivu, tako što će je ozbiljnije integrisati u ekonomske i društvene projekte. Za to treba formirati poseban fond koji bi bio u funkciji slabljenja uticaja Beograda od koga finansijski zavisi.

Kada je reč o BiH, treba podržati visokog predstavnika u naporima da spreči dalje secesionističke namere Republike Srpske, kao i da se evropska budućnost BH konkretizuje, a ne samo ostavi na nivou pukih izjava i obećanja. BiH nema potencijal da sama sprovede neophodne reforme, ne samo zbog opstrukcija koje dolaze iz RS.

Crna Gora je ostavljena na margini, mada je u toku razarajući uticaj Beograda koji deluje preko Srpske pravoslavne crkve, aktuelne vlade i prosrpskih i proruskih stranaka. Razgradnja crnogorskog društva sprovodi se takvom brzinom da su gotovo poništeni svi proevropski iskoraci. Jedino je članstvo u NATO garant postojanja te države, ali to nije dovoljno s obzirom da postoji i inherentna unutrašnja slabost i nedovoljno reagovanje unutrašnjih procnogorskih snaga.

Odnos Zapada prema Srbiji i posebno prema predsedniku Vučiću je složen, često kontradiktoran, ali i popustljiv. Ukoliko rezolucija o Srebrenici ne bude usvojena u Ujedinjenim nacijama, a prijem Kosova u Savet Evrope je već odložen, to će biti velika pobjeda predsednika Vučića na međunarodnom planu i naznaka da će doći do ozbiljnih promena u odnosima sa Zapadom. Ne treba gubiti iz vida da Beograd očekuje predsedničku smenu u Beloj kući, pomeranje Evropskog parlamenta udesno, kao i pobjedu Rusije u Ukrajini, što predstavlja put ka afirmaciji njegovih stavova na unutrašnjem i na spoljnom planu.